

rejtett dimenzióit. (Példa lehet Coligny admirális fejének ajándékba küldése a pápának, vagy a kassai mártírok tetemének latrinára vetetése.)

³Kosáry Domokos szerint (*Művelődés a XVIII. századi Magyarországon*. Bp., 1980. 116.) a pietizmus csak az evangélikusokra hatott, míg a reformátusokra (a pejoratív értelemben használt, olykor puritanizmussal és kartézianizmussal is színezett) ortodoxia. Valójában kapcsolatok sűrű hálója szövődött. Az evangélikus iskolákban ugyanazon német szerzők latin tankönyveit használták – legalább húszat – mint Debrecenben, miközben a kölcsönhatásokra

⁴Protestáns oldalról a „hitvita beszédmódjától sem mentes” Révész Kálmán a 19. század végén nem csupán azt kifogásolta, hogy az eseményekkel egykorú források a későbbi feldolgozásokkal ellentétben nem tudnak arról, hogy Alvinczi Péter kassai prédikátor és Reiner Menyhért protestáns főbíró követelték volna a katolikusok kiirtását, de azt is próbálta megfejtetni, hogy a Pécssett 1704-ben császári zászlók alatt küzdő rácok által lemészárolt 13 katolikus pap sorsára (a protestánsok 3 kassai áldozatával ellentétben) vajon miért nem akar emlékezni senki.

Simándi Irén: *Politika, társadalom, gazdaság a Magyar Rádióban 1953–1956.*

Gondolat Kiadó, Budapest, 2016. 494 oldal



Ha igazak a sajtóhírek – és miért nem lennének azok – a Magyar

Rádió elköltözik klasszikus épületeiből, a Bródy Sándor utcából. Sokat „látott”, és boldog napokat, tragédiákat egyaránt átélt stúdióktól, egy ország által hallgatott, dicsért vagy szidott műsorok szülőhelyének kell búcsút inteni. Az épületek „mennek”, de történetük megmarad. A megörökítésben játszik rendkívül jelentős szerepet Simándi Irénnek a Rádió történetével foglalkozó három vaskos kötete. Az „emlékművet” a szerző a történész szakma szigorú követelményei szerint készítette el, ezért lesz maradandó és rádiósok, történészek, érdeklődők számára elkerülhetetlenül használható.

Az első két kötet után, amelyek az 1945–1948 és 1949–1952 által határolt időszakokkal foglalkoztak,¹ a

most megjelent harmadik kötet az 1953 és 1956 közötti részt tárgyalja. A szerző záró kötetnek szánta ezt, és ha nem is fejeződik be ezzel a rádió története, Simándi Irén mégis egy olyan esemény bemutatását is vállalta – nevezetesen az 1956-os forradalmat –, amely meghatározó a magyar történelemben, és nemzetközi méretekben is hozzájárult a szovjet típusú szocialista rendszerek későbbiekben bekövetkező teljes bukásához, lezárulásához.

A kötet négy fejezetből áll. Az elsőben az 1953-as kormányváltás rádiós fogadtatása, a pártszerű elismerés, de a bizonytalanság hangjai is teret kapnak. Hiszen az átalakulást Sztálin halálához lehet kötni, de ennek hírére mégis „mélységes megrendüléssel” továbbította a rádió. A hivatalos megemlékezések mellett a műsorok az „egyszerű emberek” döbbenetét, gyászát is sugározták. Pedig az ő nevéhez és magyarországi követőikhez köthető a nyomor, a jogtalanság, az üldözés és számtalan emberi tragédia. Az új kormány, amelynek élén Nagy Imre állt, ezen kívánt enyhíteni, de mozgástere szűkre szabott volt. A rádióadásokban ez az ellentmondásos küzdelem nyomon követhető, amit Simándi Irén aprólékos elemzéssel, a források hiteles kritikájával igazol.

A következő fejezetek (1954, 1955) a mindennapok valóságával szembesítik azt a kegyetlen és romboló harcot, amit Rákosi Mátyásék a hatalom visszaszerzéséért vívtak a reformerek ellenében. A Rádió vezetésének bizonytalanságról árulko-

dó belső „direktívák”, az ellentmondó adások, a régi beidegződéseknek, az új kihívásoknak a rádiós propagandában megjelenő harca, amit a kötet bemutat, a valóságot eleveníti fel. Ezt tovább viszi az ipar és a mezőgazdaság híreinek – az előző kötetekhez hasonló – megjelenítése. A könnyű- és a nehézipar szembeállítása, a terv, a munkaverseny propagálása, a termelőszövetkezetek dicsérete és kritikája mindmind hozzájárult a teljes hitelvesztéshez. Ennek kiteljesedése Nagy Imre leváltása, a pártból való kizárása volt. A Magyar Rádió agitátorai ezt az utat járták végig. Simándi Irén pedig ezt mutatja be szenvedélyes hitelességgel.

Az utolsó fejezet az 1956-os forradalommal foglalkozik. Az olvasónak úgy tűnhet, hogy mindaz, ami addig a könyvben szerepelt, előkészítése volt a nagy társadalmi, politikai földrengésnek. Simándi Irén szól arról, hogy 1956. október 23-án reggel sem a rádió vezetői, sem a munkatársak nem gondoltak arra, hogy még aznap kitör a forradalom, de – és ezt a könyv egésze jól bizonyítja – az elviselhetetlen állapotok, a vezetés csődje, szükségszerűen robbanáshoz kellett, hogy vezessenek. A szikrát ehhez a Rádió fegyveres ostroma adta.

Az eseményeket szinte óráról-órára közvetíti a szerző. Bemutatja a szembenállókat, a felháborodott, összesereglett tüntetőket, akik követeléseik rádióban történő beolvasását akarták. Megismerteti a védőket, a „hithű” ávós tiszteket, a kötelező-

en besorozott ávós kiskatonákat, honvédeket, a rádió bent rekedt munkatársait. Kiderül a központi vezetés felelőssége, álságos viselkedése: megtiltották a követelések beolvasását, de a „Bródyból” átkapcsolták az adást; parancsba adták a Rádió épületének védelmét, de a megígért felmentő segítségről nem gondoskodtak. Tűzparancsot a védők számára csak éjfél után 35 perccel adtak, mikor a fegyveres harc már órák óta zajlott. A halálos áldozatok száma mindkét oldalon jelentős volt.

A hatalom egyik szimbólumának tartott Rádiót a felkelőknek sikerült elfoglalniuk, de az adás akkor már Lakihegyről ment. A Bródy Sándor utcai épület romokban hevert. A későbbiekben a szocialista rendszer restaurációja után ez a kép, ez az ostrom a lelkekben a forradalmat idézte, amit a rendszerváltás elevenített meg 1990 után.

A Rádió története Simándi Irénél az ország története is, de új, eddig ismeretlen megközelítéssel. Úgy jelennek meg az események, ahogy az emberek a Rádióban hallhatták, értesültek róla, ahogyan hitték, vagy kételkedtek benne. Mindehhez hozzáadódik a szerző történészi értékelése, ami kiteljesíti a bemutatandó képet. Történetírói bravúr ennek következetes végigvitele. Néha ez az ismétlődő módszer monotonitást sugallhat, amit hamar felold a rádiós idézetek élet-

tel teli, hol ellenérzéseket, hol döbbenetet, máshol esetleg szomorú mosolyt kiváltó sorozata. Így élünk, mondja letargikusan az idős olvasó; hogyan tudtak így élni, kérdezi a fiatal érdeklődő. Simándi Irén könyve megpróbál történészi higgadsággal magyarázatot és hiteles válaszokat adni mindenre. A szerző történészoktatói gyakorlata is hozzájárulhat ahhoz, hogy élő, korhű képet adjon a múltból. A „vaskos” kötet ettől lesz élvezetes, magával ragadó olvasmány.

Rendkívül nagy jegyzetapparátusa eredeti források tömegére támaszkodik, így ad eligazítást a rádióadások ellentmondásai között. A témában kevésbé járatos olvasók számára legfeljebb az okozhat problémát, hogy a szerző sok esetben mélyebb köztörténeti ismeretanyagot feltételez. Ezen ugyan a magyarázó lábjegyzetek segítenek, számuk azonban egy bizonyos ponton túl nem növelhető, mert az olvasás folyamatosságát veszélyeztetné. A kívánatos egyensúly megteremtése a könyvben nem mindig és nem minden olvasóra nézve sikeres.

Kardos József

¹Simándi Irén: Politika, társadalom, gazdaság a Magyar Rádióban, 1945–1948, Gondolat Kiadó 2012. 392 p.
Simándi Irén: Politika, társadalom, gazdaság a Magyar Rádióban, 1949–1952, Gondolat Kiadó 2014. 416 p.